

1. Geschiedenis

Op 1 mei 2004 was Tsjechië één van de tien landen die allemaal tegelijk toetraden tot de Europese Unie. In de jaren ervoor heeft dit land veel hervormingen doorgevoerd om aan de zware eisen voor toetreding te voldoen. Dat bracht een enorm elan teweeg, dat met name ook zichtbaar werd in een fantastische opknapbeurt van de historische binnenstad van Praag. Het vroegere Tsjechoslowakije had toen allang het beeld van een grauw Oostblokland afgeworpen, hoewel nog relatief kort geleden, in augustus 1968, tanks van het Warschaupact Praag binnenreden om dat land tot de communistische orde te roepen. Na de val van de muur werd Václav Havel in december 1989 de nieuwe president door de zogenaamde Fluwelen Revolutie, een revolutie zonder enig bloedvergieten. In januari 1993 volgde de scheiding tussen Tsjechië en Slowakije, die als zelfstandige republieken verder gingen.

De Tsjechische POST is ook meegegaan in de modernisering van het postverkeer. Dat resulteerde onder meer in een netwerk van loketfrankeermachines, die interessante stroken produceerden. Tijdens een culturele reis naar Praag in september 2006 heb ik navraag gedaan naar kenmerken van die stroken, die ik niet zelf kon achterhalen. Stukje bij beetje kwam ik aan wat informatie. Bij een aantal stroken uit de jaren 1994 - 2006 wil ik wat wetenswaardigheden aantekenen met dank aan de heren Van Apeldoorn en Bos voor hun bijdragen.

2. Typen loketstroken

Hoe zien de stroken er uit? Ik onderscheid de typen I, II en III (*afb.1*). Ik neem ze hierna een voor een door.

Afb.1: Type I

Type II

Type III

2.1, Type I

Op **6 juni 1994** is men begonnen met zelfklevende stroken, die door een baliefrankeermachine werden bedrukt. Vooral in kleinere postkantoren met weinig omzet wordt de gehele tekst door de machine op de stroken geprint. Grotere postkantoren krijgen stroken waarop de plaatsnaam en postcode zijn voorgedrukt (*afb.2*).

Afb.2: Plaatsnaam voorgedrukt

* De buitenrand en het getande kader met ČESKÁ REPUBLIKA zijn lichtblauw, het kader met het R-nummer voor aangetekende post is rood. Gaat het om een gewone, niet-aangetekende brief, dan komen er in dat rode kader acht sterren zoals in *afb.3* hieronder.

* In de ondergrond wordt continu schuin in geel een posthoorn gedrukt gevolgd door de tekst ČESKA POŠTA. Die tekst is soms lichtgeel en moeilijk leesbaar, soms vetgeel en beter te zien zoals in *afb.10*.

* Onder het rode kader print de machine de datum, de code 251, gevolgd door een driecijferig volgnummer en daarachter het gewicht van het poststuk. Code 251 staat voor: buitenlandse bestemming.

* In het getande kader print de machine de waarde. De munteenheid in Tsjechië is de Koruna (= Kroon), afgekort als Kč. Eén Kroon is in oktober 2006 ongeveer 3,5 eurocent.

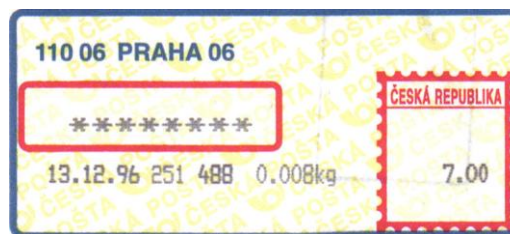
* Opvallend is het verschil in druk van het nummer R 010014 in *afb.1* met het nummer R 013983 in *afb.2*. Ik heb niet kunnen achterhalen of er in 1994 verschillende machines in gebruik zijn geweest.

2.2. Type II

De stroken van Type I (*afb.1 en 2*) hadden een hoogte van 4,2 cm. Zij zijn al **vanaf begin november 1994** vervangen door stroken van Type II van 3 cm hoog (*afb.3 en volgende*). Die lopen tot op heden nog.

Afb.3: nieuwe strook uit 1994; code 250

Afb.4: code 251

Op deze stroken zijn de rand en de postcode, de plaatsnaam en het wijknummer wederom in blauw voorgedrukt. Dat geldt niet voor het getande kader en de tekst ČESKÁ REPUBLIKA. Die zijn niet meer in blauw, maar in rood voorgedrukt. Het rode kader met het R-nummer of de acht sterren is niet meer zo dun rood als op de stroken van *afb.1 en 2*, maar dik rood.

De behandeling van een poststuk is als volgt. De loketmedewerker legt een brief op de weegschaal, die verbonden is met de frankeermachine. Hij toetst de code voor binnenland (250, *afb.3*) of buitenland (251, *afb.4*) in en de soort verzending: standaard, priority of aangetekend. De machine voegt zelf de datum, het gewicht en de frankeerwaarde toe. Zijn alle gegevens ingevoerd, dan schuift de loketmedewerker een vel met zes rijen van vier onbedrukte frankeerstroken in een printer, waarvan er steeds één wordt geprint. Het veldeel in *afb.5* is afkomstig uit Mariánské Lázně, in het Duits Mariäbad in west-Tsjechië.

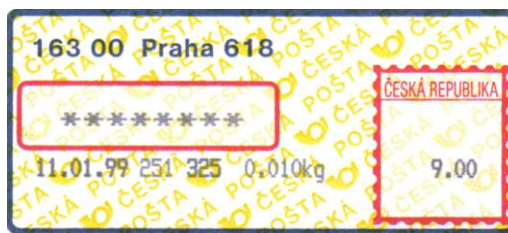

Afb.5: vier onbedrukte stroken uit Mariäbad.

Op de strook van 11.01.99 in *afb.6* wordt de plaatsnaam PRAHA gewoon met hoofdletters gedrukt, maar het is wel opvallend dat op de strook in *afb.7* Praha met kleine letters staat. Nog opvallender is, dat ze blijkens de postcode 163 00 en wijknummer 618 niet alleen van hetzelfde postkantoor komen, maar dat ook de datum 11.01.99, het gewicht van de brief 0,010kg en de frankeerwaarde 9,00 Kč op beide stroken hetzelfde zijn!! Op alle andere stroken die ik heb gezien, is de plaatsnaam voorgedrukt in hoofdletters. De strook in *afb.7* vormt daarop een uitzondering.

Afb.6: PRAHA

Afb.7: Praha

■ Opdruk Type IIA en IIB

Kijken we naar de opdruk, dan onderscheiden we twee letter- en cijfertypes: **type IIA** en type **IIB** zoals in *afb.8*. De cijfers verschillen duidelijk, maar ook de reeks sterren ziet er anders uit (*afb.9*).

Afb.8: Type IIA (boven) en Type IIB(onder)

Afb.9: Type IIA (boven) en Type IIB (onder)

2.3. Type III

Sinds **juni 1996** is er ook een kleiner formaat strook in gebruik (*afb.10a*). Hij meet Dat type wordt niet - zoals gebruikelijk- in vellen van 24 geleverd, maar in rollen. Slechts zo'n 10 postkantoren in Tsjechië gebruiken deze stroken.

Afb.10b: afk. RL

Afb.10a: type III

3. Toegevoegde afkortingen

Er bestaan flinke lijsten met afkortingen, die een breed scala van soorten post weergeven, zoals breekbaar, betaling bij ontvangst, tweede bezorging, kopie van bewijs van terpostbezorging, etc. Op 1 juli 2000 is de meest recente lijst met maar liefst 28 afkortingen in werking getreden.

Enkele voorbeelden zijn de afkortingen **DC**: betaling bij ontvangst met postorder-C, *afb.11*, **DR**: bericht van ontvangst en bezorgd in persoon (aanvulling sinds 1 mei 2004) *afb.12* en **UC**: een gespecificeerde prijs, *afb.13*.

Afb.11: DC

Afb.12: DR

Afb.13: UC

Op de strook in *afb.14* komt in het rode kader een R-nummer voor voor een aangetekende brief. Onder de datum staat (ten overvloede) een R geprint voor Recommandé. Zoals bekend is dat de internationale Franse term voor aangetekend.

Afb.14: toevoeging R

Afb.15: toevoeging PR

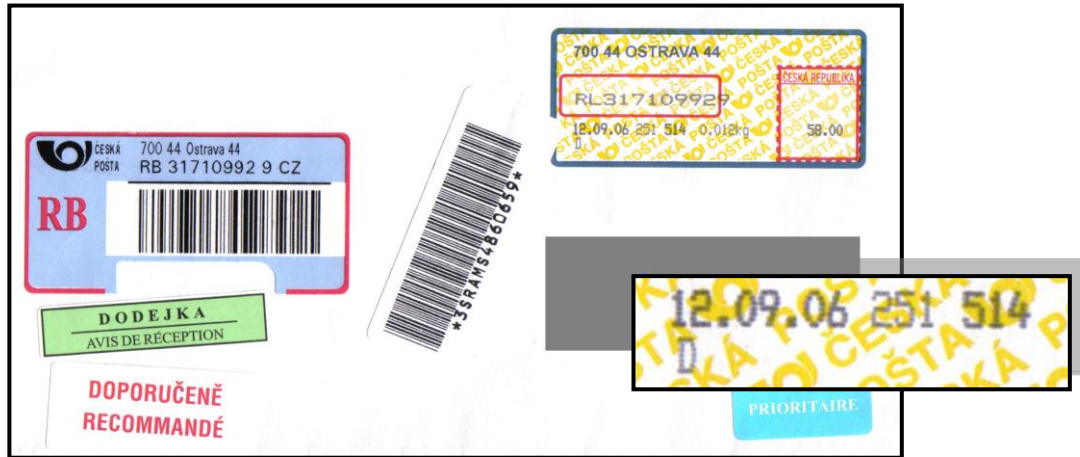
Niet alleen de R kan worden bijgeprint, ook kan worden aangegeven dat het om een **PRIORITY**-brief gaat door toevoeging van de letters **PR** (*afb.15*). Die strook uit **2004** onderscheidt zich ook van andere stroken, doordat binnen het rode kader en het getande kader de onderdruk met de posthoorn en de tekst **ČESKA POŠTA** lijken te zijn weggegomd. Die achtergrond is nu nagenoeg blanco.

De brief uit **2004** in *afb.16* is om een paar redenen interessant. Opvallend is dat de plaatsnaam niet is voorgedrukt in blauw, maar dat die er –net als in *afb.1*– in zwart door de machine is opgedrukt. Verder staat vóór het aangetekende nummer niet zoals in *afb.14* de letter R met zes cijfers, maar de letters **RL** met negen cijfers. Om het nog leuker te maken staat op de opgeplakte blauwe R-sticker wel hetzelfde aangetekende nummer als op de frankeerstrook maar dan voorafgegaan door de letters **RB**. En wie zou denken, dat zoals in *afb.14* onder de datum op de frankeerstrook een R zou zijn geprint, vergist zich. Op die plaats staat **PR** voor **PRIORITY**.

Afb.16: aangetekende brief

Op de strook van de aangetekende brief uit Ostrava van **12 september 2006** (*afb.17*) staat onder de datum geen PR of R, maar een D. Dat is de afkorting van DODEJKA, de Tsjechische term voor “aangetekend met bericht van ontvangst”.

Afb.17: aangetekend met bericht van ontvangst

4. Opdruk BEZH en VSZ

De strook op de enveloppe in *afb.19* toont een minder vaak voorkomende opdruk. Het gaat daarbij om een aangetekend stuk naar Nederland, waarvoor de frankering via Taxe perçue (Port betaald) werd voldaan. Met de pen zijn het gewicht (27 g) en het bedrag (37,- Kč) op de enveloppe geschreven. In principe hoefde er dus geen frankeerstrook te worden geplakt, maar doordat de afzender de brief aangetekend verzond, is er een strook gedrukt met het R-nummer. In dit geval is in het gekartelde kader geen waarde gedrukt, maar de letters BEZH. Dit staat voor BEZ HODNOTY, hetgeen in het Tsjechisch ZONDER WAARDE betekent. Omdat het om twee woorden gaat, zou er strikt genomen een spatie tussen BEZ en H hebben moeten staan. Er staat geen gewicht op de frankeerstrook (0.000kg).

Afb.18: Porto reeds betaald

Sinds 1 oktober 2006 is de waardeopdruk in de gekartelde rechthoek op de loketstrook een stuk naar boven geprogrammeerd. Daardoor kan de afkorting BEZH onder de waarde worden meegedrukt (*afb.19*).

Afb.19: waarde 19.00 Kč en BEZH

Afb.20: waarde 19.00 Kč en VSZ

Een nieuwe afkorting betreft VSZ op een poststuk dat is voorgefrankeerd met een bedrijfsfrankeermachine (afb.20).

5. Naam van het postkantoor

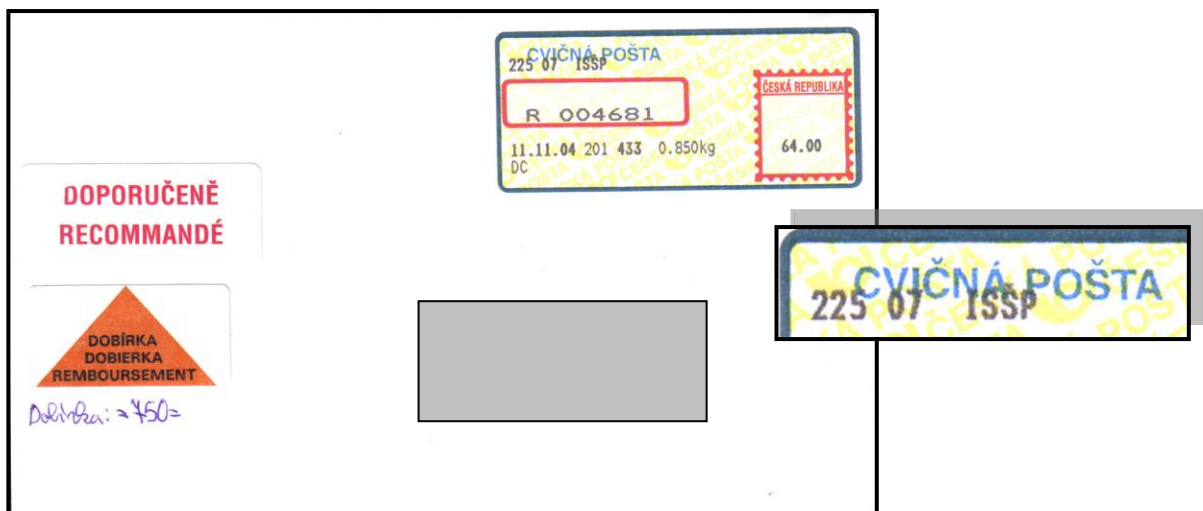
Zoals bij afb.2 al is vermeld, worden de postcode en plaatsnaam van het postkantoor ofwel in de drukkerij op de stroken gedrukt en dan altijd in blauw, ofwel door de frankeermachine in het postkantoor en dan altijd in zwarte print. Soms komt het echter voor dat men in het postkantoor per ongeluk over de voorgedrukte blauwe tekst ook nog eens een zwarte tekst print. Dat levert een aardige dubbeldruk op (afb.21).

Afb.21: dubbele tekst 742 58 PŘÍBOR (blauw) en 742 58 Příbor (zwart)

6. Opleidingen van de Post

Tijdens trainingen met de apparatuur gebruiken de medewerkers van de Tsjechische Post APOST-stroken met de tekst Cvičná pošta (training post). Soms gebruiken ze ook afgekeurde vellen frankeerstroken met verkeerd gespelde plaatsnamen om mee te oefenen. De afkorting van de betrokken school (in dit geval 225 07 ISSP) wordt er op de strook bij gedrukt (afb.22).

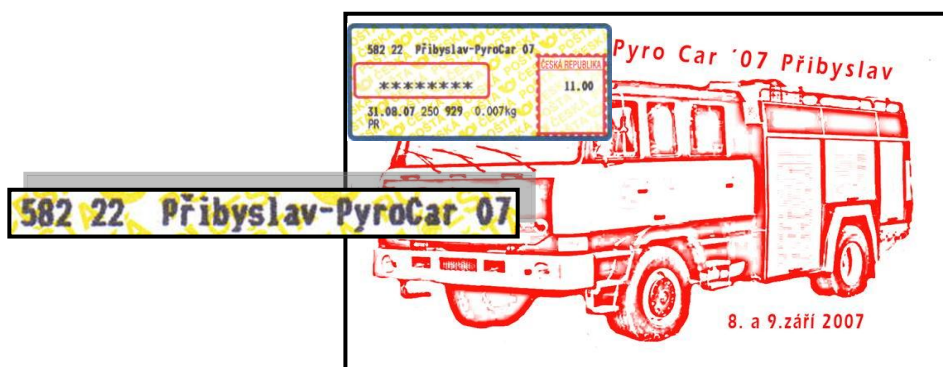
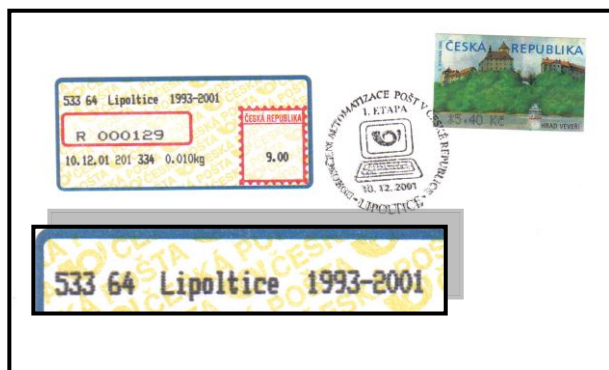
Afb.22: School van de Post

7. Bijzondere gelegenheden

In 1996 gebruikten twee postkantoren in het zuidoosten van Moravië, een landstreek in Tsjechië, op eigen initiatief loketstroken met een door een laserprinter toegevoegde tekst. Het gaat om het 155-jarig jubileum van het postkantoor in Vizovice en het 100-jarige postkantoor in Slavičín (niet afgebeeld).

Op 10 december 2001 werd in Lipoltice de eerste fase van het project APOST afgerond, waarbij het postkantoor als laatste werd uitgerust met een baliefrankeercomputer. In dit geval printte de computer de looptijd van het project 1993-2001 direct achter de plaatsnaam. Tevens werd er een bijzonder poststempel

gebruikt (afb.23). Zoals gezegd waren dit privé-initiatieven van enkele postkantoorhouders. Sinds 2002 echter kondigt de Tsjechische Post het gebruik van een bijzondere tekst op frankeerstroken tevoren aan, zoals in augustus 2007 voor 100 jaar Scouting (afb.24) en de brandweer van Přebyslav (afb.25).

Afb.23 - 25: loketstroken met teksten voor bijzondere gelegenheden

8. Teksten in het rode kader

In het langwerpige rode kader wordt bij aangetekende stukken het R-nummer geprint. Indien het niet om een aangetekend stuk gaat, worden er op die plaats acht sterren geprint. In afb.9 heb ik al enkele verschillen in die sterrendruk laten zien. De kleine sterren in afb.26 wijken daarvan wel bijzonder af. Dat geldt ook voor de “sterren” in afb.27. Kennelijk had in dat geval de frankeermachine het helemaal begeven en is de postbeambte overgegaan op het oude vertrouwde handwerk met de pen.

Afb.26: kleine sterren

Afb.27: handgeschreven sterren

In sommige automaten is niet alleen de waardeopdruk (19.00) een regel naar boven geprogrammeerd, maar ook de tekstregel met de datum, de soort post en het gewicht. Daardoor is alles een beetje samengeperst in het langwerpige rode kader en is het onderste deel van de loketstrook ineens geheel onbedrukt (afb.28).

Afb.28: gehele tekst binnen het kader

9. Bewijs van terpostbezorging

De APOST-frankeermachine print niet alleen de loketstroken, maar ook een bewijs van terpostbezorging met in grote lijnen dezelfde opdruk. Het voorbeeld in *afb.29* betreft een poststuk dat ik van een Tsjechische verzamelaar ontving. Naast gewone postzegels zat daarop ook een loketstrook van Kč 18,50.

Afb.29: Bewijs

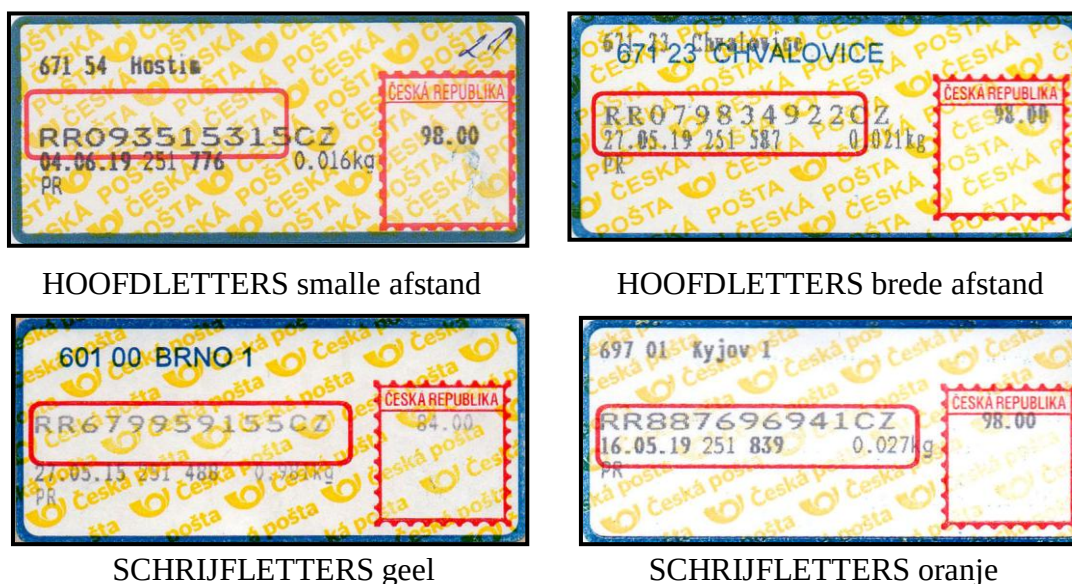
10. Onderdruk

In 2015 trof ik een strook aan waarop de gele tekst voor het eerst in kleine letters werd gedrukt: Česka pošta (*afb.30*).

Afb.30: Onderdruk Česka pošta in 2015 en 2017

Later kwam die onderdruk voor in een licht oranje kleur. **In mei 2019** bleken er vier soorten onderdruk in gebruik te zijn (*afb. 31*). Bovendien meet het rode kader links 36x8 mm op de beide bovenste stroken en 42x8 mm op de onderste stroken.

Afb.31: typen onderdruk

Opvallend is ook het aparte lettertype in de zwarte opdruk op de strook in *afb. 32*.

Afb.32: apart lettertype zwarte opdruk

■ Openstaande vragen

Tijdens mijn culturele reis naar Praag eind september 2006 wilde ik in een paar postkantoren een aantal vragen over de loketstroken beantwoord krijgen. Met Engels en Duits lukte het niet. Door bemiddeling van de reisleidster, die in het vroegere Tsjechoslowakije was geboren, kwam ik in het postkantoor in de Joodse wijk van Praag een heel eind, maar er zijn toch nog een paar punten niet opgehelderd. Ik beschouw dit artikel dan ook als een groeiverhaal. Ik zou degenen die de tekst kunnen aanvullen met nieuwe afbeeldingen of gegevens zeer dankbaar zijn (wolf74@zonnet.nl of 071-5893209).

Indien u een verzamelaar in Tsjechië kent die zou kunnen bemiddelen, dan ontvang ik ook graag antwoorden op de volgende vragen:

1. Eerst R met 6 cijfers (*afb.9*), dan RL met 9 cijfers (*afb.11*): wat is daarvan de betekenis?
2. Wat betekent RB op de blauwe R-sticker (*afb. 11 en 12*)?
3. Wat betekent de code 201 (*afb.2 en 13*)?
4. Wat betekent het driecijferige volgnummer na de codes 250 of 251?
5. Waarom worden niet alle plaatsnamen voorgedrukt (*afb.1 en 11*)?
6. Hoe komt het verschil in opdruk in Type II (*afb.3 wijkt af van 7*)?
7. Zijn er andere toevoegingen dan R (*afb.9*) en PR (*afb.10*) en D (*afb.12*) onder de datum?
8. Bestaan er teststroken?

■ Hens A. Wolf, 15.10.2006

TSJECHIË

LOKATIE POSTKANTOREN

TYPE IIA

602 00 brf	BRNO 2	
624 00 brf	BRNO 24	
623 00	BRNO 23	
370 02	ČESKÉ BUDĚJOVICE	
793 68	Dvorce u Bruntálu	machinedruk

377 01		JINDŘICHŮV HRADEC 1	
517 41		KOSTELEČ NAD ORLÍČÍ	
742 21		KOPŘIVNICE 1	
700 44	brf	OSTRAVA 44	toevoeging: D
701 00		OSTRAVA 1	
318 00	brf	PLZEŇ 18	
110 01		PRAHA 01	
110 06	brf	PRAHA 06	
110 08	brf	PRAHA 08	waarde: BEZH
110 09		PRAHA 09	
110 15		PRAHA 015	
130 00		PRAHA 3	
140 00		PRAHA 4	
150 00		PRAHA 5	
155 00		PRAHA 515	
160 00		PRAHA 6	
160 05	brf	PRAHA 65	
163 00	brf	PRAHA 618	
163 00	brf	Praha 618	
182 00		PRAHA 82	
390 01		TÁBOR 1	
541 01		TRUTNOV 1	

TYPE IIB

611 00	brf	BRNO 11
580 01		HAVLÍČKŮV BROD 1
503 41		HRADEC KRÁLOVÉ 7
110 00		PRAHA 1
110 01	brf	PRAHA 01
110 04		PRAHA 04
120 04		PRAHA 24
150 03		PRAHA 53
170 00		PRAHA 7
170 04	brf	PRAHA 74
543 01		VRCHLABÍ 1